

מעיינין הפרשה

שביעי של פסח | תש"פ

תוכן עניינים

דברי תורה לחג- 1

אמרות ועובדות מצדיקים
על גודל מעלתה של
אמירת 'שירת הים'- 2

באר ההלכה- 3

באר ההלכה- קורונה- 4

לחידודי-4

"מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה א-לי ענו ואמרו. ה' ימלוך לעולם ועד" (תפלת ערבית)

יש להבין, הרי כאשר נבקע הים אמרו ישראל את כל פסוקי השירה, ומדוע אפוא נקבעו דייקא שני פסוקים אלו להיאמר בתפילה זו. ויש לומר, שבמעמד קריעת ים סוף זכו בני ישראל להתגלות גבוהה ונשגבה ביותר, עד כדי שהיו מראין על הקב"ה באצבע ואמרו "זה א-לי ואנוהו" (שמות טו, ב), וראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים (רש"י שם; זוח"ב נה, ב).

והנה, על אף ההתגלות וההתקרבות הנעלית, לא נח היצר הרע על שמריו וביקש לצננס תיכף מדביקותם הנעלית, כנרמז בפסוק (שמות טו, יט) "כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים", שהכונה היא לס"מ וחיילותיו (ראה "סידור האר"י"), שבאו להורידם ממדריגתם הנעלית ולצנן את אמונתם. אולם, באותה שעה לא עלה הדבר בידם, ובני ישראל עמדו במדריגתם הנעלית שנבעה מכח ההשגה וההתגלות הגדולה.

גלל כן, עשו בני ישראל חשבון לעצמם, שאם עתה בעת ההתגלות הגדולה היצר הרע מנסה להלחם עמם, כל שכן שכאשר לא יהיו באותה מדריגה, יצטרכו שמירה מיוחדת מהיצר הרע שילחם בהם ללא הרף, ולכן התפללו לאלתר אל הקב"ה: "ה' ימלוך לעולם ועד", שיזכו תמיד לחיות עם אמונתו ומלכותו ית"ש ללא מניעות והפרעות.

זהו הפירוש בנוסח התפילה: "זה א-לי ענו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד", שבשעת השירה זכו להתגלות הנעלית של "זה א-לי", ואז התפללו שיזכו לחיות עם מלכותו ואמונתו ית"ש "לעולם ועד".

על כך באו דברי המכילתא (פרשת השירה): "ה' ימלוך לעולם ועד", מפני מה, 'כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים', שכאשר ראו בני ישראל "כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים" – לצננס ולהורידם ממדריגתם, הבינו שאם בשעה זו הם צריכים שמירה, כל שכן שבעתיד יצטרכו שמירה להשאר דבוקים בעוז באמונתם, ולכן התפללו "ה' ימלוך לעולם ועד", שלא תפסק האמונה וקבלת עול מלכות שמים מהם מעתה ועד עולם.

(האדמו"ר מבעלזא שליט"א)

מי עוד יצא עם בני ישראל ממצרים?

בתיה. מנין שהעלה משה את עצמות בתיה בת פרעה עמו? דכתיב 'ויקח משה את עצמות יוסף', 'את' לרבות עצמות בתיה. ("חמדת הימים") אמנם ברוב הספרים מובא שבתיה היא משתי הנשים שנכנסו בחייהן לגן עדן - 'עשרה צדיקים נכנסו בחייהם לגן עדן... בתיה - לפי שגידלה למשה והצילתו ממיתה'. השניה היא שרת, המגלה למשה היכן נמצא ארונו של יוסף! ("בראשית רבתי" ח"י שרה)

מלאכים. בברית בין הבתרים כשנגזר על בני אברהם גלות ירדו מלאכי השרת למצרים ושהו שם, ויצאו יחד איתם. ("ילקוט ראובני")

"בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים" - 'כל' לרבות מלאכי השרת, אלו תשעים אלף ריבוא מלאכים שירדו עם השכינה בחצי הלילה, כשהיכה את הבכורים. ("שכל טוב" י"ב)

ניצוצות קדושה. באשר הגלות מכפרת עוון, כאשר יצאו בני ישראל ממצרים העלו את כל ניצוצות הקדושה שהיו במצרים, ולכן עלו עמם גרים רבים. ולא נשאר במצרים אף ניצוץ קדושה, ולכן הזהירנו הקב"ה שלא לבוא מצרימה! (צל"ח ברכות ט:)

עצמות השבטים: עלו עם יוסף - "אתכם". (מהרש"א סוטה יג. ועוד) כל אחד מהשבטים בארונו מסביב ליוסף. כל שבט וארונו.

דינה: "... שהעלו אותה עם עצמות אחיה". (רמב"ן ל"ד י"ב - ג' אפשרויות!)

אמרות ועובדות מצדיקים על גודל מעלתה של אמירת 'שירת היס'

- ידוע שהרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זיע"א היה ממעט מאוד בשינה, באחת הלילות ששה יין ישן והיה ראשו כבד עליו עד שישן שעות רבות: [לפי נוסחא אחת היה זה הרבי ר' אלימלך שפעל זאת], בבוקר כאשר עמד להתפלל, היתה התפילה בהתלהבות עצומה כל כך, עד שבהגיעו ל'שירת היס' הגביהו המתפללים את כנף בגדיהם, משום שהרגישו בנפשם, איך שעוברים זה עתה את היס! לאחר התפילה שאלוהו התלמידים, אם על ידי השינה בכוחו להתפלל במדרגה נעלה כזו, עד שגם המתפללים אתו התלהבו כל כך ברגשות קודש, מדוע אפוא אינו ישן כל לילה כמה שעות?! וענה להם: דעו! רק מי שאינו ישן ועובד עבודת ה' בלא הרף, אזי באם אירע שחם כמה שעות, יכול להתפלל תפילה שכזו, אבל מי שרגיל לישון בכל לילה כמה שעות מן הנמנע שיוכל להגיע למעלת תפילה כזו... (ולפי נוסחא אחרת אמר: שאין ביכולתו לוותר על שעות הלילה לעבודת ה' בשום אופן...) (פקודת אלעזר).
- מסירות נפש על אמירת 'שירת היס' היתה אצל צדיקים מסולאים, הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זיע"א אמר: שהיות ויש "עוץ" שמזמר ואומר שירה להקדוש ברוך הוא עד שנבקע כריסו, ואילו אני מתפלל ואף על פי כן אני בריא אולם... אם כן מה חשובה תפילתי... באחד הימים הכין את עצמו לתפילה בהכנה רבתי, וכשהגיע ל'שירת היס' מרוב התלהבות רשפי אש, נבקעה אחת מריאותיו – הרופאים המומחים בלמברג אמרו נושא, טען ואמר הרה"ק מלעכוויטש להשם יתברך: וכי רצוני היה שאתפלל רק תפילה אחת כזו? אני רוצה להתפלל עוד! ונתרפא וחזר לאיתנו. לאחר תקופה נודמן לעיר למברג, ובאו חסידים להסתופף בצילו, עבר שם הרופא המומחה ודעה המון עם נוהרים, שאל להיכן הולכים?! אמרו לו: הצדיק מלעכוויטש הגיע! תמה ואמר כי הוא עוד חי!! ונשבע בשבועה כי הוא חי בלא ריאה... (ספרן של צדיקים)
- סיפור דומה מסופר על הרה"ק מנעשכיו, וכה מסופר: – אמרו להרה"ק רבי יצחק מנעשכיו זיע"א, שיש בעיר פלונית גן חיות, שם ישנה צפור, שפעם אחת בחיים היא שרה שירה להקב"ה, והשירה שלה מרגשת מאוד ומרגע לרגע מתחזק קולה, ומרוב התאמצות בשירה נופלת ומתה אחר כך, כששמע זאת הרה"ק מנעשכיו זיע"א נרעש ונרעד מהדבר ששמע, והחליט לראות הדבר. קם ונסע לאותה העיר, שהה שם באכסניה, ושלח את משמשו שילך לומר למנהל גן החיות שבא במיוחד לראות איך הצפור שרה, בקשתו היא שכאשר תתחיל הציפור לשיר, יקראו לו, "... רצון יראיו יעשה", עשה הקב"ה את רצונו, ומיד לאחר כמה ימים, שלח המנהל לומר להצדיק שהצפור התחילה לשיר שירה, מיד קם והגיע למקום, וכשהגיע ראה איך שהצפור שרה במתיקות שאין לתאר, וברגש עצום עד כלות הנפש, וכך שרה כמה שעות, ומרגע לרגע התחזק קולה ביתר שאת וביתר רגש, עד שמרוב התאמצות נפלה ומתה... הרה"ק מנעשכיו זיע"א הודה למנהל, וחזר לאכסניה שבה שהה, וחשב לעצמו שאם צפור שאין לה יצר הרע ולא יצר הטוב, אזי כשהיא שרה שירה לפני הקב"ה, היא שרה בכזו מתיקות ורגש, ובמסירות נפש עד כלות הנפש ממש, – ואילו אני מתפלל ונשאר בריא, אם כן מה תפילתי חשובה?... בלילה התחיל להבין עצמו להתפלל כראוי שחרית, כשקם בבוקר התחיל בעבודת קדשו בקדושה ובטהרה והתחיל לומר "קרבתות" "ופסוקי דזמרה" בהתלהבות ובמתיקות עצומה, כשהגיע ל'שירת היס' התחיל לומר ברגש עצום ובנעימה מתוקה ובמסירות נפש, וראו ממש שנשמתו הולכת לצאת מרוב התלהבות, מרוב התלהבות רשפי אש, נבקעה אחת מריאותיו – פרופסור מומחה שנקרא למטתו אמר נושא, וכי ימיו ספורים, אולם הוא התאושש, וחזר לבריאותו כאחד האדם... – לאחר מכן טען ואמר הרה"ק מנעשכיו להשם יתברך: וכי רצוני היה שאתפלל רק תפילה אחת כזו? אני רוצה להתפלל עוד! ונתרפא וחזר לאיתנו... לאחר תקופה נודמן לעיר אחת, ובאו חסידים להסתופף בצילו, עבר שם הרופא המומחה וראה המון עם נוהרים, שאל להיכן הולכים?! אמרו לו: הצדיק מנעשכיו הגיע! תמה ואמר, וכי הוא עוד חי!! ולא האמין ורצה לראותו בעיניו... (ספרן של צדיקים – בחצרות החיים).
- סיפור הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א, על רב אחד שהצביע באזני זקנו הרה"ק מהר"י, על דבריו של הרמ"ע מפאנו [רבי אלעזר פואה _ תלמידו של הרמ"ע מפאנו], בפרושו "מדרש בחידוש" על הגדה של פסח בענין קריעת ים סוף, שהיו שם י"ב קרעים, קרע לכל שבת, ומקום הקרע עדיין ניכר... והפליא אותו רב, על שהמחבר כותב דברים כאלה... אולם מהר"י השיב לו: "כשיהודי בא למקום הנס ומברך בדחילו ורחימו, ובקדושה ובטהרה את הברכה "ברוך שעשה ניסים לאבותינו", הוא רואה את הקרעים גם היום"... הרה"ק רבי אהרן זיע"א שסיפר דברים אלו, התלהב מאוד ואמר: "זהו פלא שרואים עוד היום את הקרעים, וגם בירדן יש י"ב קרעים, וגם אותם רואים!"... וכשינסה מאן דהוא לשאול "רבינו היה שם?", נראה הרבי כמופתע, והשיב: "אומרים כך, וגם בכנרת רואים את המקום, בו עובר הירדן, אומרים שרואים"... (מבוא לספר 'מדרש בחידוש').
- סיפור פלא מסופר כי בהיות הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זיע"א במדינת אסטרייך בו מלך הקיסר יוזעף, היו לו מתנגדים, שדיברו נגדו אצל המלכות והוצרך לבוא ל"וינה" לעמוד לפני המלך, יום המוגבל היה ימי החורף – זמן הפשרת השלגים. הרבי ר' שמעלקא לקח אתו את תלמידו הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א, ובבואם סמוך לוינה הוצרכו לעבור את נהר הדונאי הגדול, ומחמת הפשרת השלגים לא יכלה שום ספינה לעבור את הנהר. נכנסו הצדיקים לספינה קטנה, ויחד אמרו "שירת היס", באותה שעה עמדו אנשים רבים על שפת היס לראות את תגבורת המים, והנה פתאום ראו ספינה קטנה שטה על פני המים, עוברת בין גושי הקרח, ומגיעה בשלום עד שפת הנהר. כל העיר געשה והכל שוחחו מהפלא הזה, עד שהגיעו הדברים לאוזני המלך, וכאשר הגיעו לפני המלך ידע כבר שהם אנשים פלאיים וקדושים, ושמע את דבריהם, וכיבדם עד מאוד, והציע לפניהם את כל הקובלנות והטענות שהלשינו עליו, ועל כל טענה וטענה השיבו תשובה בהירה ומשכנעת. עוד קבלו עליו כי אינו יודע ומלומד בשפת המדינה, על כך השיב הרבי ר' שמעלקא כי שקר הדבר, וכי הוא בקי היטב בשפת ולשון המדינה, אזי הורה הקיסר להביא נייר ודיו, כדי שיכתוב איזה ענין בשפת המדינה, ואכן כתב הרבי ר' שמעלקא בכתב נאה, ובשפת המדינה בצורה קולחת בהירה ומנוסחת, הקיסר הרגיש והבין בחכמתו, כי אינו בקי בשפת המדינה, אלא שהכתב

מכתב איש אלוקים הוא, ולכן ציווה לקבוע כתב זה, בתוך מסגרת מעוטרת, למשמרת עולם בגנוי המלך, ופטרם לשלום בכבוד גדול... (נפלאות הרבי).

סיפר הרה"ק מצעשינוב זי"ע א שפעם אחד בהיות החבריא קדישא אצל רבם הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, בשביעי של פסח, חלש ליבו של אחד התלמידים באמצע הלילה, ולא היה לו במה להשיב נפשו, וחיפש עד שמצא תרנגולת צלוייה ואכלה, כדי להשיב את נפשו, ובבוקר בזמן התפילה התחבא על יד התנור, שלא יראה אותו הרבי ר' אלימלך בדרך הילוכו, ובוודאי יכיר בו, שבלילה קדוש שכזה, אכל לשובע נפשו באמצע הלילה תרנגולת צלוייה, ומרוב בושה ישב לו על יד התנור באחת הקרנות. בבוא הרבי ר' אלימלך לבית המדרש, התהלך בבית המדרש לכאן ולכאן, עד שבא למקום של תלמיד זה, ואמר לו שיגש להעמוד להתפלל – שליח צבור, הלה שמע בקול הרבי, והתפלל בלב נשבר מאוד, וכן אמר את השירה, ברגש עמוק ובהשתפכות הנפש. אחר התפילה אמר לו הרבי ר' אלימלך: אוי התרנגול התפלל ויושע ה"'. ... כוונתו היתה, שמחמת אכילת התרנגול, היה לו לב נשבר מאוד, וממילא התפלל ואמר את השירה כדבעי... (בית אלימלך).

הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע סיפר: פעם הגיע צייר אחד אל אבי [הרה"ק רבי יששכר דוב זי"ע], והראה לו ציור ממעמד הקריעת ים סוף, והיה נראה בו איך שמי הים קרועים לשני צדדים, בני ישראל עוברים בתווך, והמצרים עומדים מאחוריהם... אבי זי"ל הפליא מאוד באזני הצייר שהצליח בכשרונו להביע את מעמד "קריעת ים סוף", באופן מוחש ומופלא ביותר, אך הוסיף ואמר כי בדבר אחד לא דייק על נכון, והוא שבתמונה נראים אפס של בני ישראל ושל המצרים והים – באופן שווה, בעוד שאפו של יהודי שונה מאפו של גוי... וסיים הרה"ק רבי אהרן זי"ע ואמר: – הגם שמעולם לא ראיתי צורה של גוי, אבל כך אמר אבי זי"ל... (שירת הים). הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקומרנא זי"ע, מביא בספר "היכל הברכה"... "כמו שעשה מן הקדוש הר"י בעל "שם טוב" ויע"א, בעת דוחק שהוצרך לברוח מן הישמעאלים, עבר את נהר ה'דנעסטיר', במקום שהנהר גדול ורחב, [על ידי] שהניח חגורה על הנהר, ועבר את ה'דנעסטיר' בלא שום "שם", אלא באמונה שלימה"... (היכל הברכה דגל מחנה אפרים – וישלח).

מעשה שישבו חסידים בליל שביעי של פסח, בשולחנו של הרה"ק בעל ה"יסוד העבודה" מסלונים זי"ע, פנה לפתע אליהם ושאל, מי מכם רוצה כסף? מי חפץ ב'ביזת הים'?! ולא קם אף אחד מכל הציבור לבקש כסף לפרנסתו או למחיתו... רק ישיש אחד מזקני העדה, עמד וקרא אל הרבי: אנו חפצים באמונה שהיתה אז לאבותינו על הים... וקילס הצדיק ושיבח מאד את מענהו... (מסוד שיח חסידים).

באר ההלכה

חשמל ביום טוב:

מותר להדליק אש ביום טוב מאש קיימת בלבד, אך לא ליצור אש 'חדשה'. יש אומרים שהאיסור הוא מן התורה, ויש אומרים שהאיסור הוא מדרבנן, וכן דעת רוב הפוסקים. מסיבה זו, אין להדליק אש באמצעות חיכוך גפרור במקום המיועד לכך בקופסת הגפרורים, וניתן להצית את הגפרור באש קיימת, או בחוט ברזל לוחט עד כדי התאדמות, שנחשב כאש. ונחלקו הפוסקים אם מותר להצית את הגפרור על ידי קירובו אל האש אך ללא מגע בה. מסיבה זו איסור יצירת אש חדשה אסרו גדולי ישראל מאז המצאת החשמל ועד עתה את הדלקת אור החשמל ביום טוב, שהרי בעת סגירת המעגל החשמלי עובר זרם החשמל דרכו ויוצר אש, והרי זו יצירת אש האסורה; וזאת בנוסף לדברי החזון איש הידועים בנוגע לסגירת מעגל חשמלי כי "קרוב הדבר שזה 'בונה' מן התורה". [שו"ע תקב א, ומשנ"ב א, וביה"ל ד"ה אין מוציאין; ביאורים ומוספים דרשו, 1, 5, 6]

באר ההלכה - קורונה

- שאלה: לרגל המצב הקשה של גזירת השי"ת בעולם ואי אפשר להתקבץ במקום ציבורי, נתאספו רבים לתפילות ליל שבת בבנינים שלהם בקבוצות קטנות, השאלה האם אומרים ברכת מגן אבות או לא?

תשובה: אין לומר ברכת מגן אבות במנין ארעי.

מבואר בשו"ע סי' רס"ח סי' שאין אומרים ברכת מעין שבע בבית חתנים כיון שטעם התקנה היה משום המאחרים לבוא שלא ישארו לבד בבית הכנסת שבזמנים ההם בתי הכנסיות היו בשדה רחוק מן העיר ויש סכנה ללכת לבד, אבל במנין שעושים בבית אין טעם זה, ויש מקומות שנהגו לומר תמיד, והמשנ"ב כתב בשם הפמ"ג שיש לחוש לספק ברכה לבטלה.

- שאלה: לויתי משכן תבנית ביצים M, האם מותר לי להחזיר תבנית ביצים בגודל L, כיון שקשה לי להשיג בגודל M. והאם בכלל מותר ללוות תבנית ביצים?

תשובה: מי שלוח תבנית בגודל מסוים אסור לו להחזיר גדול יותר, ולכן ישלם בכסף או שיתן תבנית גדולה והשכן יחזיר לו בכסף את ההפרש שבין M ל L.

עוד הלכה, שבימים אלו שיש מחסור בביצים בחנויות והמחירים עולים, אסור ללוות תבנית ביצים על מנת להחזיר תבנית ביצים, כיון שיתכן שעד שעת הפרעון יעלה המחיר, לכן יש לקצוב סכום לתשלום ולשלם בכסף. ואם יש ללווה ביצה אחת בשעה שלוח, מותר ללוות ולהחזיר תבנית ביצים אף כשהמחיר עלה.

והטעם, שמבואר בגמרא שיש איסור ללוות מוצרים על מנת לשלם במוצרים באותה כמות, כיון שהמחיר יכול לעלות, ואם לדוגמא בשעת הלוואה מחיר של תבנית הוא 26 ₪ יתכן שבשעת הפרעון יעלה 30 ₪ ויש כאן 4 ₪ ריבית. וההיתר הוא אם זה דבר מועט, למשל 2 או 3 ביצים, או אם יש ללווה בזמן הלוואה ביצים, ואפילו אם יש לו ביצה אחת, מותר לו ללוות 30 ביצים ויותר. או בימים כתקונם שמהמחיר אחיד ונשמר למשך זמן, שזוהי נקרא "יצא השער", שאז ניתן להשיג בקלות ביצים במחיר זה.

אבל בימים אלו שיש מחסור בביצים והמחירים עולים, אסור ללוות תבנית ביצים אלא כשקוצב סכום לתשלום, ומשלם בכסף. כמו כן יכול לקבוע שישלם ביצים, ואם יעלה המחיר יחזיר לו המלווה את ההפרש, וכן מותר אם יש ללווה ביצה בשעת הלוואה, וכאמור.

ואם אין לו ביצה, יכול לבקש את המלווה שימכור לו ביצה אחת בשקל, לדוגמא, ואח"כ כבר מותר לו ללוות תבנית שלמה בהיתר "יש לו".

- שאלה: האם מותר לספור את כמות אנשים שיש בחנות, על מנת לדעת כמה מותרים עוד להכנס?

תשובה: איסור חמור למנות אנשים מישראל, ומבואר בכתובים שדבר זה עלול לגרום ח"ו למגפה.

ומצאתי בקובץ קדום, הוצאת מקיצי נרדמים, עדות ה"ר אברהם קטלאנו על מגיפה שהיתה בפאדווה שבאיטליה בשנת שצ"א, ותחילה פגעה בגוים ולא ביהודים, והכריחם השר למנות את היהודים בגטו ולא רצו, ואחר שהכריחם מנו את הציבור ע"י כסף לגולגולת על מנת לחלק לעניים, ואח"כ נכנסה המגיפה ביהודים, שנדבקו ע"י הילד של השומר הגוי.

ובעיקר הדין, רבים מהפוסקים התירו למנות ע"י דבר אחר, והמנהג למנות לצורך על ידי הפסוק הושיעה את עמך וגו' כמבואר בקצשו"ע (סי' ט"ו סי"ג). והאריך אמו"ר הגרמ"י שוורצבורד שליט"א והביא דעת הרמב"ן (במדבר פ"א) שכתב שגם ע"י שקלים מותר רק לצורך, אבל שלא לצורך אסור.

(הרה"ג רבי מרדכי הלוי שוורצבורד שליט"א - דרשו)

לחידודי - מדור לחידוד המחשבה

אומרים שלושה ואוכלים שניים, מהו? (בזמן ביהמ"ק אוכלים את שלושתם)

מקורות: הגדה של פסח.